

УДК 330.322:504.06

Андрій Шевчук
Григорій МельниченкоAndriy Shevchuk
Grygoriy Melnychenko

ІНВЕСТИЦІЇ ЯК МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРИРОДООХОРОННИХ ПОСЛУГ

INVESTMENT AS A MECHANISM OF ENVIRONMENTAL PROTECTION
SERVICES MARKET

В статті розкрито основні напрями інвестування, які мають важливе значення для економічного зростання і збереження природно-ресурсного потенціалу України, висвітлено вплив інвестування на екологізацію економіки, досліджено теоретичні та прикладні аспекти збалансованого розвитку з дотриманням екологічних умов.

Ключові слова: інвестиції, інвестування, природоохоронні послуги, екологічна проблема, екологічний розвиток.

В статье раскрыты основные направления инвестирования, которые имеют важное значение для экономического роста и сохранения природно-ресурсного потенциала Украины, освещены влияние инвестирования на экологизацию экономики, исследованы теоретические и прикладные аспекты сбалансированного развития с соблюдением экологических условий.

Ключевые слова: инвестиции, инвестирование, природоохранные услуги, экологическая проблема, экологическое развитие.

In the article the main areas of investment, which are essential for economic growth and conservation of natural resources of the Ukraine, highlighted the impact of investing in the greening of their economies, the theoretical and practical aspects of sustainable development in compliance with the environmental conditions.

Keywords: investments, investing, environmental services, environmental issue, environmental development.

Постановка проблеми. На сучасному етапі екологічного розвитку України важливим та актуальним є питання вдосконалення регулювання природоохоронної діяльності. Це зумовлюється наступними чинниками: високий ступінь зносу основних виробничих фондів, в тому числі і природоохоронного значення та складна екологічна проблема нашої держави. Для переходу на новий рівень розвитку економічної системи необхідні інвестиції у сферу природокористування, адже покращення рівня якості довкілля є вимогою сучасності.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Значний внесок у розроблення теоретико-методологічних положень щодо обґрунтування інвестиційних рішень на еколого-економічних засадах у природогосподаруванні зробили вчені: Н. М. Андреева, Т. Г. Бень, В. С. Верещак, С. К. Харічков та ін.

Мета роботи. Метою роботи є розкриття теоретичних положень щодо необхідності інвестицій на екологізацію економіки для економічного зростання і збереження природно-ресурсного потенціалу України.

Виклад основного матеріалу. Стратегія інвестування природоохоронної діяльності розглядає екологічний фактор не як абсолютний пріоритет, виходячи з того, що раціональне використання природних ресурсів, охорона навколишнього середовища всіляко повинні сприяти розвитку соціальної та виробничої сфер діяльності. Для цього потрібно екологізація економіки, перехід до нових шаблів матеріальної структури, сумісної і збалансованою з природно-ресурсним потенціалом.

Оскільки проблема має комплексний характер, її вирішення стосовно регіонів України вимагає створення комплексних науково-практичних регіональних програм, в яких обов'язково повинна враховуватися як логіка загальнодержавного розвитку, так і регіональна специфіка. Такі програми повинні включати в себе фундаментальні та прикладні дослідження, проєктивні розробки, в тому числі в галузі «соціальної інженерії», і механізм оцінки та використання наукових розробок в процесі при-

йняття управлінських рішень на рівні державних і регіональних органів, а також на рівні місцевого самоврядування і в діяльності неурядових організацій.

При такому підході можна виділити наступні взаємодоповнюючі фази діяльності з реалізації принципів природокористування на регіональному рівні:

1. Розробка загальної екологічної доктрини України і стратегії природоохоронної діяльності на регіональному рівні.

2. Адаптація основних характеристик спільного проекту до специфічних умов того чи іншого регіону, що дозволить виробити загальну стратегію забезпечення системи стійкої економічної рівноваги в регіональному аспекті.

3. Роз'яснення як серед фахівців, так і в масовій свідомості впливу екологічного стану навколишнього середовища на здоров'я людини.

4. Створення системи управління природокористування, яка повинна включати в себе механізм рефлексії, тобто самоаналізу, критичного осмислення того, що відбувається в навколишньому середовищі.

5. Реалізація проекту через послідовність управлінських і практичних циклів в системі природокористування на регіональному рівні.

Стійке функціонування і розвиток ринків природних та інших ресурсів, виробництва та їх результатів визначає сталий розвиток природоохоронної діяльності на певній території. Такий підхід чітко говорить про основні напрямки природоохоронного розвитку і підтримує аспекти системного аналізу еколого-економічних і будь-яких інших процесів в загальній системі природокористування.

Проблеми природоохоронної діяльності кожного регіону необхідно вирішувати виходячи із загальнодержавних завдань і з урахуванням особливостей стану навколишнього середовища. З метою забезпечення сталого природокористування регіональної екологічної політики держави має бути спрямована на створення в кожному регіоні ресурсно-фінансового потенціалу, достатнього для вирішення основних завдань соціально-економічного розвитку та природоохоронної діяльності.

Для її реалізації необхідно: розмежувати функції у взаємодії державних і регіональних органів управління, передавши велику їх частину з соціального розвитку та охорону навколишнього середовища в регіони із забезпеченням економічних можливостей їх реалізації; створити ефективну фінансову базу, засновану на двох самостійних бюджетних системах державної та регіональної - з чітким розмежуванням їхніх доходів і витрат; подолати відомчість в управлінні і використанні територіальних ресурсів; здійснити розмежування функцій місцевих органів державного управління та місцевого самоврядування; максимально задіяти внутрішній потенціал кожного регіону; створити еколого-економічні умови для ефективного природокористування.

У найближчій перспективі найважливішими напрямками регіональної політики в рамках сталого природокористування мають бути: формування регіональних систем природоохоронної інфраструктури; формування та розвиток регіональних ринків; вдосконалення територіальної організації використання природних ресурсів і навколишнього середовища, розвиток галузей природокористування з урахуванням вимог якості навколишнього середовища.

Забезпечення сталого природокористування потребують реалізації заходів, що сприяють формуванню ефективної природоохоронної діяльності при дотриманні балансу екологічних параметрів всіх регіонів. На основі цього представляється можливим розробка комплексних регіональних економічних програм, що охоплюють території декількох областей.

Проблеми формування механізму регіональної політики сталого природокористування в сучасних умовах потребують вирішення фінансування природоохоронних заходів на регіональному та місцевих рівнях та створення сприятливих умов від підвищення інвестиційної активності та інвестиційних ресурсів.

Інвестиції не можуть розглядатися у відриві від того середовища, в якому вони існують. Це «оточення» називають інвестиційної сферою. Інвестиційна сфера являє собою сукупність виробничих і економічних взаємозв'язків між господарськими суб'єктами, які приймають участь у відтворенні основних виробничих і невиробничих фондів. За своїм характером інвестиційна сфера утворює складову функціональну частину територіальних виробничих відносин. Основною організаційною формою, в якій використовуються такого роду відносини є інвестиційний комплекс. Інвестиційний комплекс являє собою сукупність галузей, що об'єднуються спільною метою розвитку, створення основних фондів, реалізації різного роду проектів.

Найважливішим фактором інвестиційного розвитку регіону є його інвестиційний потенціал. Деякі автори під «інвестиційним потенціалом» розуміють «певним чином впорядковану сукупність інвестиційних ресурсів, що дозволяють досягти ефекту синергізму при їх використанні».

На думку В. Р. Ткачука, інвестиційний потенціал регіону – це максимальні можливості регіону щодо раціонального залучення та використання інвестиційних ресурсів з врахуванням природно-геополітичних та соціально-економічних передумов для здійснення інвестиційної діяльності з метою досягнення сталого розвитку регіону [1].

Яремчук Н. С. під категорією «інвестиційний потенціал» розуміє сукупну можливість галузевих непостійних ресурсів, що дозволяють збільшувати капіталоозброєність праці і здатність господарюючих суб'єктів, які оперують запасами цих ресурсів, забезпечувати стійкий у часі економічний дохід. У цьому визначенні непостійний запас ресурсів, що є в наявності на певний момент часу, дозволяє збільшувати продуктивність праці та утворює виробничий фактор «капітал», а «економічний дохід» являє собою вартісний вираз потоку підприємницьких послуг, спричинених цими запасами протягом певного часу [2, с. 31].

Луців Б. Л. розглядає сутність інвестиційного потенціалу двояко: з одного боку, він є результатом ефективного використання потенційних можливостей, з іншого – фактором його подальшого розвитку за рахунок здійснення інвестиційної діяльності. Інвестиційний потенціал є динамічною категорією, адже його формування, стан і ступінь використання великою мірою визначаються як ендогенними, так і екзогенними факторами впливу. [3, с. 68].

Основне призначення регіональної інвестиційної політики – регламентація інвестиційної діяльності в територіальному розрізі з метою покращення якості навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку регіону, ліквідації структурних деформацій, формування сприятливого ринкового середовища для ефективного функціонування об'єктів природокористування з урахуванням обраних пріоритетів з охорони здоров'я населення.

Регіональна інвестиційна політика держави багато в чому зумовлює кінцеву результативність у підвищенні якості навколишнього середовища на конкретному просторово-територіальному рівні. Водночас регіональна інвестиційна політика держави підпорядковується специфічним законам відтворення капіталу, тому вона являє собою відносно відокремлену сферу економіко-правової і організаційно-управлінської діяльності.

Тип інвестиційної політики визначається передусім силою державного втручання в економічні та екологічні процеси і ступенем ув'язки даної політики з іншою діяльністю. За типом організації державна інвестиційна політика підрозділяється на формалізовану і неформалізовану. Неформалізована інвестиційна політика характеризується низькою часткою державних капіталовкладень, значною часткою приватного капіталу, вільним переміщенням капіталу за кордон, несистематичною правовою базою. Формалізований тип відрізняється наявністю цілісної правової бази, яка задає основні параметри інвестиційного процесу, їй властиві високий ступінь державної участі в економіці, стійка фінансово-кредитна політика, регулювання зовнішньоекономічної діяльності, втручання в діяльність приватних компаній.

Організація інвестиційної діяльності не повинна забезпечувати ефективність капітальних вкладень в економіку і екологію, якість гарантій по їх зворотності, загальну інвестиційну привабливість території. На обсяги інвестицій впливають як загальний економічний стан, так і форма управління інвестиційною діяльністю.

Не можна не погодитись з вітчизняними вченими [4], що під час визначення перспективних напрямів інвестування, які мають важливе значення для економічного зростання і збереження природно-ресурсного потенціалу країни, потрібно:

- сконцентрувати інвестиції у галузі, сфери діяльності, від яких можна очікувати максимального результату, найбільш ефективних зі швидкою і значною віддачею, яка поєднує економічну й екологічну складові;
- здійснювати інвестування у високотехнологічні, інноваційні, ресурсощадні проекти;
- здійснювати державну підтримку інвестицій у галузі, які позитивно впливають на природно-ресурсний потенціал і навколишнє природне середовище, займаються природоохоронною діяльністю і відтворенням природних ресурсів;
- стимулювати приватні інвестиції у екологічно збалансовані галузі економіки;

- поліпшувати інвестиційний клімат, державні гарантії, систему пільг для інвестування, яке спрямоване на відновлення якості й оздоровлення навколишнього природного середовища, підвищення ступеня екологічної рівноваги, різноманіття і продуктивність екосистем тощо;
- залучати іноземні інвестиції в інвестиційні проекти, які задовольняють екологічні вимоги, зберігають і відтворюють природно-ресурсний потенціал;
- враховувати тенденції світового розвитку під час визначення і вибору пріоритетних напрямів інвестиційної політики, оскільки нинішній етап розвитку світової економіки пов'язаний зі структурними змінами в економіці постіндустріальних країн.

Комплексна інвестиційна політика в системі природоохоронної діяльності має державну, регіональну та галузеву спрямованість. Державний аспект визначається тією роллю, яку держава бере на себе в управлінні на природоохоронні заходи. Будучи головним економічним суб'єктом, вона встановлює умови функціонування системи природокористування. Крім того, держава самостійно визначає міру свого втручання в природоохоронні процеси, а, отже, і міру своєї відповідальності за стан навколишнього середовища. Галузева складова інвестиційної політики поступово наближається до західного типу, коли державні капітальні вкладення спрямовуються переважно в сектори невиробничої сфери і практично повністю відсутні в природоохоронній діяльності.

В інвестиційній політиці України її регіональна складова – це комплекс заходів державного регулювання регіонального користування довкілля та формування за допомогою акумуляції локальних інвестиційних територій.

Крім того, на рівні локальних інвестиційних намірів різних суб'єктів практично неможливо встановити загальне цілепокладання в системі природокористування. Задача оптимізації регіональних намірів, встановлення взаємодоповнюючих цілей суб'єктів ініціювання єдиної, збалансованої економічної та екологічної політики практично не знайшла належного вирішення. Тому в умовах реального протиріччя інтересів різних регіонів кожен суб'єкт має право здійснювати свою природоохоронну діяльність, спрямовану на поліпшення якості навколишнього середовища.

На наш погляд, основними умовами проведення розумної для інвесторів природоохоронної політики є наступні: повна інформація про об'єкти природокористування; встановлена й прописана процедура отримання прав; критерії визначення переможців в разі тендерів за право; зрозумілий механізм оцінки вартості прав; державний інститут реєстрації прав; державні заходи стимулювання та підтримки інвесторів.

Відповідно до заданих умов можуть бути сформульовані такі завдання інвестиційної політики регіону:

- підвищення загальної інвестиційної привабливості регіону;
- формування нових джерел податкових і рентних платежів;
- утворення нових робочих місць;
- розвиток інфраструктури регіону;
- відновлення історичних об'єктів на території регіону;
- підвищення якості навколишнього середовища;
- підтримання сприятливого екологічного клімату в регіоні;
- створення умов для розвитку малого бізнесу на базі об'єктів нерухомості.

В сучасних умовах досить широко використовуються інтегральні критерії оцінки ефективності інвестицій в природоохоронну діяльність в регіонах. Поряд з ними використовуються поняття «інвестиційний клімат території» та «інвестиційна привабливість території та регіону». При цьому дані поняття зазвичай ототожнюються. З цим не можна погодитися, так як інвестиційний клімат включає і інвестиційну привабливість, і інвестиційну активність, яка визначається обсягом капітальних вкладень на душу населення регіону, темпами зміни обсягів інвестицій і т. д. Інвестиційна привабливість – це сукупність сприятливих для інвестицій факторів, що характеризують інвестиційний клімат регіону та відрізняють дану територію або регіон від інших. Інвестиційний клімат включає об'єктивні можливості території (інвестиційний потенціал) та умови діяльності інвестора (інвестиційний ризик). Регіональний інвестиційний клімат являє собою систему соціально-економічних відносин, що формуються під впливом широкого кола взаємопов'язаних процесів на макро-, мікро- і власне регіональному рівнях управління навколишнім середовищем і створюють передумови для появи стійких інвестиційних мотивацій у створення сприятливих екологічних умов.

Суб'єктами інвестиційної діяльності є інвестори, замовники, виконавці робіт, користувачі об'єктів інвестиційної діяльності, постачальники, а також банківські, страхові та посередницькі організації, інвестиційні біржі та інші учасники інвестиційного процесу.

Ключовою проблемою, що сформувалася в Україні протягом останніх років і потребує поетапного вирішення, є зростання диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів та низька економічна активність в них. Одним з найбільш негативних результатів економічної кризи останнього десятиліття став різкий спад інвестиційної діяльності в Україні. Ця обставина викликала вкрай несприятливі процеси довгострокового характеру: втрату значної частини виробничо-технологічного потенціалу країни, регресивні структурні зрушення у вигляді скорочення питомої ваги високотехнологічних галузей і виробництв, фізичне і моральне старіння виробничого апарату національної економіки, зниження якості навколишнього середовища та збільшення захворюваності населення і т.п. В нових умовах ключовою проблемою інвестиційної політики для всіх без винятку регіонів став пошук джерел фінансування в умовах тотальної нестачі грошей.

Основними джерелами та механізмами фінансування екологічних інвестицій є:

- фінансування проектів міжнародними організаціями;
- фінансування по державним муніципальним програмам;
- приватні інвестиції;
- банківське фінансування;
- податкові інвестиції.

Кожен з наведених механізмів є свої переваги та недоліки. Фінансування міжнародними організаціями здійснюється лише за умови пайової участі самого підприємства в екологічному проекті, використання державних муніципальних програм потребує участі у тендерах, а зростання корупції у державі призводить до нечесного вибору переможця. Наступні джерела оперують меншими сумами, що не дає можливості реалізовувати крупні дорогі проекти. Незначними недоліками при залученні банківських коштів є те, що банки надають перевагу лише надійним позичальникам та перевіреним клієнтам, тому підприємству, в якого відсутня кредитна історія, буде важко отримати кошти для фінансування свого проекту. Використання податкових інвестицій притаманно лише крупним платникам податків, оскільки це свого роду звільнення від сплати всього або частини окремого податку на підприємстві [5, с. 182].

Незважаючи на важку економічну ситуацію, переважна більшість вітчизняних підприємств по-троху продовжувало здійснювати природоохоронні заходи, розвивати інфраструктуру та виробничі комунікації з урахуванням відмінності екологічної безпеки, будувати нові виробничі приміщення і т. д.

В якості можливого великомасштабного джерела фінансування капітальних вкладень в регіонах розглядалися також і прямі приватні іноземні інвестиції. При цьому, однак, добре відомо, що до цих пір приплив в Україну прямих приватних інвестицій з-за кордону невеликий. В 2013 році він становив \$2,860 млрд., що в два рази менше, чим в 2012 році. Як основні причини, що перешкоджають масштабного притоку прямих іноземних інвестицій, можна назвати недосконалість і нестабільність українського економічного законодавства, великі політичні ризики, неврегульованість питань власності, високий рівень оподаткування, труднощі з репатріацією прибутку і навіть невідповідність вітчизняних стандартів бухгалтерського обліку міжнародним.

Якщо говорити про результати інвестиційної діяльності регіонів в цілому, то треба зазначити, що вона зіткнулася з цілим рядом проблем і породила ряд типових помилок, що допускаються органами влади на місцях. Головними причинами, що зумовлюють зниження показників інвестиційної діяльності по регіонах та невисоку інвестиційну привабливість України, є:

- надмірний податковий і адміністративний тиск на бізнес;
- слабка розвиненість ринкових інститутів – корпоративного сектора, ринку цінних паперів, ринку землі, ринку нерухомості;
- низька конкурентоздатність багатьох українських товарів, що робить не вигідними вкладення в їх випуск;
- недостатня інтегрованість у світову економіку;
- відсутність чіткої інвестиційної політики з відповідними механізмами реалізації на державному та місцевому рівнях;
- нестача оперативної інформації і внаслідок цього зменшення ефективності співпраці між суб'єктами ринку;

– інертність місцевої влади при залученні інвестицій, відсутність стимулів і механізмів для залучення інвестицій [6].

Інвестиції у відновлення і підтримку якості навколишнього середовища та пов'язані з ними заходи, повинні бути не тільки вигідні, але і задовольняти цілі сталого розвитку, що вимагає, щоб поточна господарська діяльність не позначалася негативно на можливості підтримки і поліпшення якості життя в майбутньому.

Для реалізації важливих екологічних завдань велике значення має формування цільових екологічних програм в нашій країні, які необхідні для вирішення наступних завдань:

- виконання міжнародних зобов'язань (охорона озонового шару);
- подолання проблеми парникового ефекту, збереження біорізноманіття);
- охорона та раціональне використання природних ресурсів;
- охорона особливо цінних природних об'єктів;
- реабілітація зон екологічного лиха та багатьох інших [7, с. 255].

Розробка початкових варіантів інвестиційної політики щодо природоохоронних заходів та подальшої інвестиційної діяльності в цьому напрямку – це інтерактивний процес, в який можуть вноситися корективи залежно від пропонованих результатів діяльності. Для того щоб отримати повне уявлення про вигоди від природоохоронних інвестицій, відновлення екосистем, як процес, має бути інтегроване в загальну систему планування та соціально-економічного розвитку регіону.

Аналіз матеріалів по відновленню екосистем дозволяє виділити наступні види економічного ефекту:

- сталий розвиток – забезпечення потреб сьогодення без загрози можливостям наступних поколінь задовольнити свої потреби;
- експлуатація – вигоди від якісного використання природного середовища, що став можливим після відновлення;
- прямий економічний розвиток – ефекти, пов'язані з вкладеннями, що виникають в кінці початкового періоду, включаючи збільшення капітальних вкладень як з боку приватного сектора, так і уряду;
- непрямий економічний розвиток – ефекти, пов'язані з новими витратами фірм, які є результатом прямого економічного розвитку.

Крім того, саме по собі дотримання природоохоронних норм і зведення негативного впливу на навколишнє середовище до мінімуму є попередньою умовою здійснення приватних і міжнародних інвестицій в нові проекти, пов'язані з приватизацією або розвитком регіональної інфраструктури.

Висновки. Ідея інвестицій в екологоохоронну діяльність узгоджується з економічними інтересами всіх груп користувачів природного потенціалу. Економічні критерії при вирішенні завдань охорони навколишнього середовища повинні в першу чергу спиратися на оптимальний характер реалізації природоохоронних програм, що дозволяють інвестувати кошти в поліпшення якості природного навколишнього середовища.

Спрямовуючи інвестиції в екологізацію економіки, її ресурсозберігаючу структурну перебудову, раціональне, невиснажливе, збалансоване, маловідходне використання природних ресурсів під час виробництва продукції, створення нових екологічно чистих технологій, використання поновлюваних джерел енергії, мінімізуються витрати на ліквідацію негативних екологічних наслідків техногенного економічного розвитку, що, врешті, дасть змогу заощадити і вивільнити з виробничого процесу велику кількість природних ресурсів, зменшити рівень забруднення навколишнього природного середовища та перейти від техногенного типу розвитку до сталого [8, с. 238].

Політика екологічно сталого розвитку зберігає природні ресурси як основу багатства і майбутнього прогресу регіону – вузла загальнонаціональних і локальних економічних зв'язків. Економічне зростання на мезорівні найчастіше залежить від зовнішнього фінансування, а заходи, що вживаються для захисту довкілля, часто є умовою надходження коштів від приватних інвесторів або міжнародних організацій.

Список використаної літератури

1. Ткачук В. Р. Організаційний механізм формування та нарощування інвестиційного потенціалу регіону : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.05 / В. Р. Ткачук; Пол-тав. нац. техн. ун-т ім. Ю. Кондратюка. – Полтава, 2008.

2. Яремчук Н. С. Інвестиційний потенціал: теоретичні основи формування / Яремчук Н. С. // Вісник Львівської державної фінансової академії / голов. ред. Буряк П. Ю. – Львів : ЛДФА, 2010. – № 18. – С. 28–33.
3. Луців Б. Л. Інвестиційний потенціал банківської системи України / Б. Л. Луців, Т. Б. Стечишин // Фінанси України. – 2009. – № 9. – С. 67–77.
4. Проблемы инвестиционного менеджмента в природоохранной деятельности : монография / Б. В. Буркин-ский, Н. Г. Ковалева, А. Л. Розмарина и др. – Одесса : ИПРЭЭИ НАН Украины, 2001. – 232 с.
5. Омельченко О. В. Проблеми аналізу економічної ефективності інвестиційних проектів у сферу екології [Електронний ресурс] / О. В. Омельченко // Наукові праці МАУП. – 2013. – Вип. 1. – С. 181–184.
6. Степаненко С. В. Інвестиційна привабливість регіонів та інноваційна політика в контексті сталого економічного зростання / С. В. Степаненко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/.../10.pdf>
7. Кубай Д. Формування й використання природоохоронних інвестицій в Україні / Д. Кубай // Вісник Львівського університету. – 2008. – Вип. 39. – С. 251–256.
8. Новак У. П. Вплив інвестування на екологізацію економіки / У. П. Новак, В. О. Мандрик // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.10. – С. 234 – 239.

References

1. Tkachuk V.R. Orhanizatsiynny mekhanizm formuvannya ta naroshchuvannya investytsiynoho potentsialu rehionu: avtoref. dys... kand. ekon. nauk: 08.00.05 / V.R. Tkachuk; Pol- tav. nats. tekhn. un-t im. Yu.Kondratyuka. – Poltava, 2008.
2. Yaremchuk, N.S. Investytsiynny potentsial: teoretychni osnovy formuvannya / Yaremchuk N.S. // Visnyk L'vivs'koyi derzhavnoyi finansovoyi akademiyi / holov. red. Buryak P.Yu. – L'viv : LDFA, 2010. – # 18. – S. 28–33.
3. Lutsiv B.L. Investytsiynny potentsial bankivs'koyi systemy Ukrayiny / B.L.Lutsiv, T.B.Stechyshyn // Finansy Ukrayiny. – 2009. – # 9. – S. 67–77.
4. Problemy ynvestytsyonnoho menedzhmenta v pryrodookhrannoy deyatel'nosty : monohra- fyya / B.V. Burkynskyy, N.H. Kovaleva, A.L. Rozmaryna y dr. – Odessa : YPRЭЭY NAN Ukrayny, 2001. – 232 s.
5. Omel'chenko O.V. Problemy analizu ekonomichnoyi efektyvnosti investytsiynkh projektiv u sferu ekolohiyi [Elektronnyy resurs] / O.V. Omel'chenko // Naukovi pratsi MAUP. – 2013. – Vyp. 1. – s. 181 – 184
6. Stepanenko S. V. Investytsiyna pryvablyvist' rehioniv ta innovatsiyna polityka v konteksti staloho ekonomichnoho zrostannya / S. V. Stepanenko // [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/.../10.pdf>
7. Kubay D. Formuvannya y vykorystannya pryrodookhoronnykh investytsiy v Ukrayini / D. Kubay // Visnyk L'vivs'koho universytetu. – 2008. – Vyp. 39. – s. 251 – 256.
8. Novak U.P. Vplyv investuvannya na ekolohizatsiyu ekonomiky / U.P. Novak, V.O. Mandryk //Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny. – 2013. – Vyp. 23.10. S. 234 – 239.